

Wojciech Chudzik, *Giełda Zbożowa i Towarowa w Lublinie (1931–1939) – powstanie i regulacje wewnętrzne*, „Rocznik Samorządowy” 2012, tom 1, s. 35-53,
ISSN: 2300-2662.

Wojciech Chudzik, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; Pracownia Badań nad Samorządami

Giełda Zbożowa i Towarowa w Lublinie (1931–1939) – powstanie i regulacje wewnętrzne

The Corn and Commodities Exchange in Lublin (1931–1939) – establishment and internal regulations

tekst przesłany do redakcji 31 października 2012 roku, recenzowany 4 i 23 marca 2013 roku

Streszczenie

Prace nad ujednoczeniem prawa giełdowego w Drugiej Rzeczypospolitej rozpoczęły się w 1920 roku. Podstawowymi zagadnieniami w dyskusji nad utworzeniem giełd towarowych na terenie Polski były problemy: koncentracji i racjonalizacji handlu, oraz specjalizacji asortymentowej. W okresie Drugiej Rzeczypospolitej wprowadzano szereg aktów prawnych, których zadaniem była regulacja giełdowego handlu zbożowo-towarowego. Dążono do ujednoczenia i jednocześnie usprawnienia obrotu na giełdach. W strukturze giełd Drugiej Rzeczypospolitej, z inicjatywy Izby przemysłowo-Handlowej w Lublinie, pojawiła się 24 stycznia 1931 roku Giełda Zbożowa i Towarowa w Lublinie. Jej zmieniające się na przestrzeni lat regulacje wewnętrzne odzwierciedlały ewolucję prawa giełdowego ogólnopolskiego na szczeblu lokalnym. W artykule przedstawiono, jakie działania podejmowała Giełda Zbożowa i Towarowa w Lublinie, aby funkcjonować sprawnie w polskim systemie giełdowym pod względem organizacyjnym i prawnym. Jej władze tworzyły regulacje wewnętrzne i dostosowywały je do ogólnopolskiego prawa giełdowego.

Słowa kluczowe: Giełda Zbożowo-Towarowa w Lublinie, giełdy zbożowo-towarowe. Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie

Summary

The work on standardization of commodities exchange law in the Second Polish Republic began in 1920. The main issues in the debate on establishing commodities exchanges in Poland were the following:

concentration and rationalization of trade, as well as product range specialization. During the period of the Second Polish Republic a number of legal acts were introduced with the aim of regulating trade at corn and commodities exchanges. The intention was to standardize and at the same time to facilitate trade at exchanges. Within the structure of exchanges in the Second Polish Republic, on the initiative of the Chamber of Industry and Commerce in Lublin, the Corn and Commodities Exchange was established in Lublin on 24 January 1931. Its internal regulations, changing throughout the years, reflected the evolution of the national commodities exchange law at a local level. The article presents the measures taken by the Corn and Commodities Exchange in Lublin to operate efficiently in the Polish commodities exchange system in organizational and legal terms. The authorities of the Exchange introduced internal regulations and adjusted them to the national commodities exchange law.

Keywords: Corn and Commodities Exchange in Lublin, corn and commodities exchanges, Chamber of Industry and Commerce in Lublin

1. Wstęp

Prace nad ujednoczeniem prawa giełdowego w Drugiej Rzeczypospolitej rozpoczęły się już w 1920 roku. Wydaje się, iż początkowo przesłanki ku temu miały raczej podłoże o charakterze „potrzeby chwili bieżącej”. Starano się bowiem doraźnie unormować stosunki panujące w handlu na terenie kraju, którego gospodarka odbudowywana była po zakończonych działaniach wojennych. Podstawowym problemem w dyskusji nad utworzeniem giełd towarowych na terenie Polski była sprawa koncentracji i racjonalizacji handlu oraz specjalizacji asortymentowej. Prace nad ustawą giełdową rozpoczęły się w Sejmie latem 1920 roku. Została ona uchwalona podczas posiedzenia Sejmu 20 stycznia 1921 roku^[1]. W ustawie wprowadzono jednolite uregulowania prawne zarówno dla giełd towarowych, jak i pieniężnych. Tworząc ustawę giełdową, starano się również ujednoczyć prawo giełdowe, które różniło się wcześniej na ziemiach poszczególnych zaborów. Wprowadzenie ustawy faktycznie przyczyniło się zarówno do odrodzenia niektórych wcześniej istniejących giełd (giełdy zbożowo-towarowe w Krakowie i Lwowie), jak i do powstawania nowych. Chociaż ustawa z 1921 roku odegrała istotną rolę w organizacji i unifikacji giełd u progu II Rzeczypospolitej, to już po kilku latach okazało się, że konieczna jest jej nowelizacja^[2].

22 grudnia 1924 roku Prezydium Rady Ministrów w drodze uchwały przyjęło nowy projekt organizacji giełd. Po podpisaniu przez prezydenta Stanisława Wojciechowskiego projekt stał się rozporządzeniem z dnia 28

grudnia 1924 roku^[3]. Uchyliło ono dotychczasową ustawę z dnia 20 stycznia 1921 roku o organizacji giełd. Natomiast w mocy pozostawały akty wykonawcze do ustawy z 1921 roku, o ile nie pozostawały z nim w sprzeczności (aż do czasu zmiany lub uchylecia ich nowymi aktami podstawowymi)^[4]. Kolejne ważniejsze modyfikacje w prawie giełdowym wprowadziło rozporządzenie nowelizujące z dnia 6 marca 1928 roku^[5]. Na podstawie jego art. 2, w 1930 roku ogłoszono tekst jednolity rozporządzenia z 1924 roku; z uwzględnieniem zmian wprowadzonych w 1928 roku^[6]. Tekst jednolity z 1930 roku był tym, na podstawie którego zorganizowano Giełdę Zbożowo-Towarową w Lublinie.

W 1933 roku rząd przekazał projekt nowelizacji rozporządzenia o organizacji giełd do zaopiniowania między innymi giełdom^[7]. Jak wskazali Marek Dul i Robert Jastrzębski: „Projekt ustawy w sprawie zmiany rozporządzenia o organizacji giełd przyjęty został przez Radę Ministrów w dniu 6 października 1934 roku, następnie dalsze prace nad nowelą przeniesiono do Sejmu. Ostatecznie ustawa o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 roku o organizacji giełd uchwalona została w dniu 18 marca 1935 roku. (...) kolejna nowelizacja uwzględniała przede wszystkim potrzeby ich uczestników [tj. giełd – przyp. autora]^[8]”.

Owocem prac była ustawa z dnia 18 marca 1935 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd^[9].

2. Przebieg prac nad utworzeniem Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie

Komitet Organizacyjny Giełdy ukonstytuował się 6 maja 1930 roku. Zaproszono do niego przedstawicieli władz zarówno państwowych, jak i samorządowych, reprezentantów banków prywatnych i państwowych, a także przemysłowców oraz kupców. Utworzono również tzw. Komitet Wykonawczy, który działając wraz z Prezydium Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie ponosił odpowiedzialność za sprawy związane z otwarciem giełdy. Przedstawiciele Izby byli współodpowiedzialni za ułożenie statutu giełdy, regulaminów giełdowych oraz reguł postępowania przed Sądem Rozjemczym. Statut giełdy lubelskiej został następnie zatwierdzony przez Ministra Przemysłu i Handlu, Ministra Rolnictwa oraz Ministra Skarbu. Przez pierwszy rok istnienia giełda dofinansowywana była przez Izbę. Zaś zwyczaje handlowe giełdy lubelskiej były sformułowane wspólnie przez radców Izby i członków giełdy^[10].

Giełdę Zbożową i Towarową w Lublinie utworzono 24 stycznia 1931 roku. Z okazji jej inauguracji zorganizowano w Lublinie zjazd Związku Izb

Przemysłowo-Handlowych, który został poświęcony w szczególności sprawom organizacji handlu zbożem. Prace nad utworzeniem giełdy władze Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie rozpoczęły już rok wcześniej. Zorganizowanie jej miało na celu uporządkowanie obrotu zbożem, rozwój lokalnych rynków zbytu, stabilizację cen, ustalenie zwyczajów handlowych i sądownictwa arbitrażowego, podniesienie znaczenia przedsiębiorców zbożowych, skoncentrowanie handlu zbożem w centralnym ośrodku województwa, za jaki uznano Lublin^[11].

24 stycznia o godzinie 10:30 przed południem przy ulicy Krakowskie Przedmieście 39 odbyło się poświęcenie lokalu Giełdy Zbożowej i Towarowej. Mimo wagi uroczystości, z powodu kryzysu, władze Izby "postanowiły nadać otwarciu Giełdy formy jak najskromniejsze^[12]". Michał Michniewski – prezes Izby Przemysłowo-Handlowej – przemawiając na otwarciu giełdy powiedział: „Województwo Lubelskie, zwłaszcza jego południowa część oraz Wołyń, a więc teren działalności Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie, ze względu na swoją wspaniałą glebę nie tylko produkuje wystarczającą ilość płodów rolnych na swoją potrzebę, lecz nadto może jeszcze produkty te eksportować. Że tak było dawniej, to świadczą o tem wybudowane spichrze przez jednego z lepszych gospodarzy kraju naszego – Kazimierza Wielkiego w najpiękniejszym zakątku Polski, a mianowicie w Kazimierzu nad Wisłą, zwanym dawniej Małym Gdańskiem. W obecnych czasach, jako potwierdzenie tej tezy służyć może wybudowanie elewatorów zbożowych w Lublinie. Tam gdzie jest masowa produkcja, musi kwitnąć handel tymi produktami. Niezadowolające formy handlu, brak miejsca koncentracyjnego dla handlu, brak ustalonych zwyczajów handlowych, wzajemnej odpowiedzialności za zawarte transakcje, wreszcie brak szybkiej egzekutywy w razie słusznych roszczeń, powstałych na tle transakcyj handlowych płodami rolnymi – oto są główne przyczyny, które skłoniły Izbę Przemysłowo- Handlową w Lublinie do podjęcia inicjatywy stworzenia Giełdy Zbożowo-Towarowej w Lublinie. W tym celu Izba powołała do życia Komitet Organizacyjny i łącznie w nim wykonała poważną pracę przygotowawczą i organizacyjną. Dzień dzisiejszy jest dniem zakończenia tej pracy i święcąc lokal oddajemy tę instytucję w ręce Rady Giełdowej z jej Szanownym i ogólnie szanowanym Prezesem panem Kosztowskim na czele. Niech mi wolno będzie wyrazić radość i zadowolenie, że dziś do budowy Ojczyzny naszej Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie dołożyła cegiełkę, i życzyć ażeby Giełda spełniła swoją rolę w naszym życiu gospodarczym”^[13].

Na otwarciu giełdy lubelskiej zyskać miało lokalne kupiectwo i rolnictwo. Giełda lubelska została utworzona pomimo, że trwał wielki kryzys ekonomiczny. Poza tym w zamierzeniach jej twórców miała stać również czymś w rodzaju „złotego środka” na jednoczesną racjonalizację lokalnego

handlu i jego rozwój^[14]. Wyraz temu dają słowa Józefa Wojtyny, który przybył na Zjazd Związku Izb Przemysłowo-Handlowych jako przedstawiciel Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Powiedział wówczas „Przed wszystkim chciałbym spełnić ten miły obowiązek, jaki na mnie nałożono delegując mnie na dzisiejszą uroczystość, aby złożyć w imieniu Pana Ministra i Ministerstwa Przemysłu i Handlu życzenia jak najlepszego rozwoju Giełdzie. Jeśli na tych słowach nie poprzestaną, to dlatego, aby podkreślić pewne momenty, zdaniem mojem, zasługujące na uwagę. Jednym z tych momentów jest fakt powstania Giełdy w okresie ciężkiego kryzysu gospodarczego. Dowodzi on, że inicjatywa sfer gospodarczych nie załamała się, że pęd ku opanowaniu kryzysu utrzymuje się w całej pełni. Sama forma przeciwdziałania kryzysowi, mianowicie forma reorganizacji i racjonalizacji życia gospodarczego – wydaje się najwłaściwszą drogą do poprawy. Żyjemy obecnie w wieku racjonalizacji i organizacji. Niedawno zaś jeszcze przechodziliśmy okres, któryby można nazwać wiekiem techniki. Jak wówczas przewrót technice wywołał ciężkie perturbacje gospodarcze, tak dzisiejszy kryzys jest wynikiem nierównomiernego postępu racjonalizacji i organizacji w poszczególnych gałęziach życia gospodarczego i w poszczególnych krajach. Giełda jest najwyższą formą handlu. Powołanie jej do życia otwiera możliwości reorganizacji jednej z najważniejszych dziedzin w handlu. Drugi fakt, który chciałem podkreślić – to ustosunkowanie się do opinii publicznej i władz państwowych do powstającej Giełdy. Stosunek ten jest pełen życzliwości. Fakt ten przeczy utartemu pogładowi, że opinia publiczna jest dla handlu nie życzliwa. Jeśli istnieje jakiegokolwiek uprzedzenie, to tylko do handlu niezorganizowanego i do form, które nie zdały egzaminu praktycznego. Formy, które wytrzymały próbę życia, choćby miały wiele wieków, ile mają formy giełdowe, znajdują pełne zaufanie i poparcie. Mam nadzieję, że na tym terenie znikną resztki wzajemnych uprzedzeń między produkcją rolną i handlem, że rolnictwo rozwiąże na tym terenie jedno ze swych naczelnych zagadnień – zagadnienie techniki zbytu swoich produktów roślinnych^[15]”.

Na uroczystości przemówił również m. in. Kierownik Zarządu Miejskiego Lublina (Prezydent Miasta) Józef Piechota. Stwierdził on, że utworzenie Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie jest nie tylko pożądaną, ale i konieczną. Lublin bowiem był zlokalizowany w „rolniczej połaci kraju”, a ponadto posiadał rozbudowaną gospodarkę rolno-spożywczą. Stwierdził on, że „Giełda jest dalszą nadbudową w tej dziedzinie i habilitowaniem Lublina do rzędu stolicy nowej połaci kraju^[16]”.

Na przesłanki otwarcia Giełdy wskazywał także Czesław Klarner. Mówił, że: „Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie, powołując do życia Giełdę Towarowo-Zbożową, czyni przede wszystkim zadość potrzebom własnego okręgu. Województwo Lubelskie i Wołyńskie posiada nadwyżki ziarna po

pokryciu własnych potrzeb, i już z tego względu handel zbożem ogrywa tu poważną rolę. Ta inicjatywa łączy się z tem zjawiskiem gospodarczym, iż sprawa cen na ziarno w Polsce jest jeszcze nieuregulowana, oczekuje na swoje rozwiązanie, do którego może znakomicie przyczynić się prawidłowe funkcjonowanie odpowiedniej sieci giełd zbożowych. Ten niezamknięty jeszcze cykl obrotu towarowego uzyskuje nowe ogniwo z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie^[17]”.

W 1931 roku władze Giełdy rozpoczęły działania zmierzające do utworzenia filii Giełdy na Wołyniu. Dzięki temu, 29 września 1932 roku powstał oddział giełdy lubelskiej w Równem^[18]. W protokole giełdy z 1 czerwca 1932 roku przeczytać można, że: „(...) w Łucku za otwarciem oddziału Giełdy wypowiedzieli się tylko młynarze o sfery ziemiaństwa, natomiast kupcy zajęli stanowisko negatywne, w Równem natomiast utworzenie oddziału znalazło aprobatę u wszystkich bez wyjątku sfer zainteresowanych^[19]”. Również na podstawie protokołów Giełdy lubelskiej wiadomo, że zastanawiano się nad wyborem siedziby wołyńskiego oddziału giełdy lubelskiej w Równem lub w Łucku^[20].

Utworzenie Giełdy Zbożowej i Towarowej poprawiło koniunkturę w handlu zbożem na terenie województwa lubelskiego, pomimo istniejącego okresu kryzysowego. W latach 1931–1933 systematycznie rozszerzano operacje giełdowe zarówno pod względem ilości transakcji, jak i tonażu określającego rozmiary obrotów. Szczególnie wysoki wzrost przyniósł rok 1933. W macierzystym oddziale giełdy lubelskiej wykazano wówczas w dziedzinie obrotu pszenicą blisko czterokrotnie większy tonaż, niż w 1931 roku – pierwszym roku działalności Giełdy; a pod względem ilości transakcji – wzrost prawie siedmiokrotny; w zakresie obrotu żytem – sześciokrotny wzrost tonażu i ponad dwukrotny wzrost ilości transakcji; w zakresie obrotu jęczmieniem – niespełna trzykrotny wzrost tonażu i taki sam wzrost ilości operacji. Zanotowano także rozwój stosunków w dziale obrotu owsem – powiększenie się tonażu i wzrost ilości transakcji ponad dwukrotny. Porównanie to jest o tyle istotne, że w latach 1931–1932 województwo wołyńskie nie było obsługiwane przez oddzielną filię giełdową, lecz przez centralę lubelską. Wskazano tak w sprawozdaniu Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie za 1933 rok: „Porównanie powyższe nabiera tem większej ostrości, jeżeli wziąć pod uwagę, że w ciągu lat 1931–1932 woj. wołyńskie było obsługiwane nie przez oddzielną, filję giełdową, lecz przez centralę lubelską, w r. 1931 zaś – cyfry obejmują jedynie obroty centrali w Lublinie. Jeżeli dołączyć do nich obroty wołyńskiego oddziału, to rozpiętość pomiędzy operacjami w 1931 r. a sumą, operacyj obu giełd w 1933 r. stanie się bardziej wyrazista. Dla bliższej ilustracji tych stosunków dość powiedzieć, że np. w r. 1933 w zakresie obrotu pszenicą Giełda rówieńska wykazała tonaż

dwukrotnie wyższy od osiągniętego w Lublinie w tym samym roku, a siedmiokrotnie wyższy od tonnażu, osiągniętego w Lublinie w 1931 r. ^[21]”.

3. Statut, regulaminy i zwyczaje handlowe Gięldy Zbożowej i Towarowej w Lublinie

Statut Gięldy Zbożowej i Towarowej w Lublinie został zatwierdzony 20 września 1930 roku decyzją Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu oraz Ministrem Rolnictwa na podstawie ust. 3 § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 roku o organizacji gięld (według tekstu ujednoczonego rozporządzenia)^[22]. Pierwotna wersja statutu składała się z 91 paragrafów, w ramach których określone były kolejno poszczególne części statutu: Przepisy ogólne, Członkowie Gięldy, Osoby wprowadzone, Transakcje i zebrania gięldowe, Maklerzy przysięgli i notowania kursów, Władze Gięldy, Ogólne Zgromadzenie, Rada Gięldy, Komisja Dyscyplinarna, Komisja Rozjemcza i Sądy Rozjemcze, Komisja Rewizyjna, Dochody gięldy i Wpływy z kar, Sprawowanie urzędów, Rozwiązania Gięldy oraz Zmiana Statutu^[23].

Według statutu obrót na Gięldzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie obejmował: płody gospodarstw rolnych i leśnych, wyroby z nich oraz odpadki; czyli wszelkiego rodzaju zboża, pasze, strączkowe, nasiona, warzywa i okopowe, owoce, chmiel, len, konopie, drzewo, wyroby młynarskie, cukier, drożdże, oleje roślinne, ryby, raki, nabiał, jaja, miód i wosk pszczeli, tłuszcze zwierzęce, skór surowe i wyprawione, pierze, puch, szczecina, wełna, kości, kleje; towary kolonialne i korzenne (w szczególności: ryż, kawa, piwo, miód do picia, ocet, węgiel, artykuły pomocnicze (worki, płachty derki, beczki, rezerwuary), a także usługi pomocnicze (ubezpieczenia, przewozy, udzielanie zaliczek, pośredniczenie, spedycja, przyjmowanie na skład).

Należy podkreślić, że w latach 1931–1939 Rada Gięldy dokonała ważnych zmian w postanowieniach statutu i te też zostaną przedstawione w celu ukazania ewolucji prawa wewnętrznego gięldy lubelskiej. Warto dodać, że śledząc zmiany statutu gięldy lubelskiej należy posiłkować się protokołami Rady Gięldy.

Według § 9 statutu Rada Gięldy decydować miała o tym, czy wskazany przez członka pełnomocnik mógł być dopuszczony na zebrania gięldowe oraz o tym, ile osób z danego przedsiębiorstwa mogło uczyćszczać na gięldę w charakterze pełnomocników^[24]. Natomiast według zmian zatwierdzonych w statucie 25 maja 1935 roku decyzję tę podejmować miało Prezydium Rady Gięldy^[25]. § 15 statutu stanowił, że Rada Gięldy miała prawo wydawania zainteresowanym, za złożeniem ustalonej opłaty, kart miesięcznych, tygodniowych i dziennych, które uprawniały do udziału w pewnych

zgromadzeniach giełdowych. Rada Giełdy miała również prawo wydawania płatnych i bezpłatnych kart uprawniających do jednorazowego wstępu na zgromadzenia giełdowe^[26]. Zmiany w zapisach statutu z 25 maja 1935 roku stanowiły, że wymienione czynności wykonywać miał Prezes Rady Giełdy lub jego zastępca^[27]. § 17 statutu głosił, że za transakcje giełdowe uznawano umowy, które były zawarte w oznaczonym przez Radę Giełdy lokalu i czasie giełdowym (na zebraniu giełdowym) co do wartości, które były dopuszczone do obrotu i notowań giełdowych i stwierdzone zostały maklerską kartą umowy^[28]. Natomiast wedle zmian zatwierdzonych w statucie 25 maja 1935 roku w ramach § 17 za transakcje giełdowe należało uważać umowy, które zostały zawarte pomiędzy członkami Giełdy; członkami, a uczestnikami Giełdy, a które dotyczyły wartości dopuszczonych na danej Giełdzie przez Radę Giełdy do obrotów i notowań, jeżeli umowy te zostały stwierdzone kartą umowy, spisaną przez maklera – przysięgłego w lokalu i czasie giełdowym (na zebraniu giełdowym). Obecność na zebraniu giełdowym nie miała być wymagana od uczestników, którzy zostali dopuszczeni do zawierania transakcji giełdowych przez Radę Giełdy. Obecność na zebraniu giełdowym miała być wymagana jedynie od uczestników dopuszczonych do zawierania transakcji giełdowych przez Prezesa Rady lub ich zastępców^[29].

Istotna była treść § 30, który dotyczył władz Giełdy. Według statutu były nimi: Ogólne Zgromadzenie Członków Giełdy, Rada Giełdy, Sądy Rozjemcze, Komisja Dyscyplinarna oraz Komisja Rewizyjna^[30]. Wedle zmian zatwierdzonych w statucie 25 maja 1935 roku w ramach struktury Rady Giełdy wymieniono dodatkowo Prezydium Rady Giełdy^[31].

Kolejnych zmian dokonano począwszy od § 47, a dokładnie od jego ust. 2, w którym ustalono, że do 14 dnia po zatwierdzeniu wyborów przez Ministra Przemysłu i Handlu musiało być zwołane przez dotychczasowego prezesa pierwsze posiedzenie nowej Rady w celu dokonania wyborów prezesa, dwóch wiceprezesów, komisji dyscyplinarnej oraz w celu podziału czynności^[32]. Natomiast po zmianach dokonanych 25 maja 1935 roku ust. 2 § 47 głosił, że najpóźniej w czternaście dni po zatwierdzeniu wyborów przez Ministra Przemysłu i Handlu musiało być zwołane przez dotychczasowego prezesa pierwsze posiedzenie nowej Rady dla dokonania wyborów prezesa, trzech wiceprezesów (stanowiących prezydium Rady), a także Komisji Dyscyplinarnej. Określono jeszcze zakres działania prezydium Rady, do której kompetencji należało: dopuszczanie na zebrania giełdowe pełnomocników, ustalanie terminów posiedzeń Rady Giełdy oraz zwoływanie ogólnych zgromadzeń członków Giełdy, czuwanie nad prawidłowym przebiegiem transakcji giełdowych i przestrzeganiem obowiązujących na Giełdzie przepisów prawnych, statutowych i regulaminowych, oraz zwyczajów, udzielanie na żądanie władz rządowych sprawozdań z obrotów giełdowych oraz przesyłanie

po odbytym ogólnym zgromadzeniu rocznych sprawozdań o działalności Giełdy do wiadomości Ministra Przemysłu i Handlu, a także wszystkie sprawy poruczone przez Radę Giełdy. Dodatkowo Rada Giełdy mogła przekazać prezesowi lub jego zastępcom prawo dopuszczenia uczestników Giełdy do zawierania transakcji giełdowych, ale tylko w odniesieniu do osób mających wziąć udział osobiście w zebraniu giełdowym^[33].

Według § 48 do zakresu działania Rady Giełdy należeć miały w szczególności:

- zarządzanie funduszami oraz sprawami administracyjnymi giełdy,
- ustalanie terminów posiedzeń Rady Giełdy,
- wyznaczanie lokalu, dni i czasy trwania zebrań giełdowych,
- zwoływanie ogólnych zgromadzeń członków giełdy,
- normowanie spraw związanych z ustalaniem i ogłaszaniem kursów i cen, z zachowaniem przepisów wydanych na podstawie rozporządzenia z 1924 roku o organizacji giełd,
- dopuszczanie do obrotów i notowań na giełdzie wartości przewidzianych w ustępie 1 § 3 i § 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 grudnia 1924 roku o organizacji giełd^[34], zawieszanie obrotów i notowań wartościami dawniej dopuszczonymi i wykluczanie ich z obrotów na giełdzie, z zachowaniem przepisów wydanych na podstawie § 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 grudnia 1924 roku o organizacji giełd. Uchwały Rady Giełdy, dopuszczające poszczególne wartości do obrotów i notowań na giełdzie, mogły być zawieszane przez komisarza giełdowego bez względu na wymogi ust. 2 p. 5 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 grudnia 1924 roku o organizacji giełd co do zawieszania uchwał Rady Giełdy,
- przyjmowanie członków giełdy i dopuszczanie na giełdę ich pełnomocników,
- egzaminowanie osób ubiegających się o stanowiska maklerów przysięgłych,
- ustalanie zwyczajów giełdowych i przekazywanie ich do wiadomości ministrów, którego nadzorowi dana giełda podlegała,
- uchwalanie zmian statutu giełdy i przedstawienie ich właściwemu Ministrowi do zatwierdzenia,
- wyznaczanie członków komisji dyscyplinarnej i delegowanie swych przedstawicieli do komisji odwoławczej,
- czuwanie nad prawidłowym przebiegiem transakcji giełdowych, nad przestrzeganiem obowiązujących przepisów prawnych, statutowych i regulaminowych oraz zwyczajów,
- wymierzanie kar porządkowych,
- wykluczanie z giełdy za niewykonywanie wyroków sądu rozjemczego,
- przedstawianie ogólnemu zgromadzeniu najpóźniej w sprawozdania rachunkowego za ubiegły rok kalendarzowy,

- udzielanie opinii w sprawach skierowanych do Rady Giełdy,
- udzielanie na żądanie władz rządowych sprawozdań z obrotów giełdowych oraz przesyłanie po odbytym ogólnym zgromadzeniu rocznych sprawozdań o działalności giełdy do wiadomości Ministra, którego nadzorowi dana giełda podlegała,
- składanie władzom rządowym wszelkich wniosków i memoriałów, a w szczególności odnoszących się do rozwoju życia gospodarczego,
- wyznaczanie ekspertów i próbobiorców na artykuły dopuszczone do obrotu na giełdzie oraz ich zaprzysiężanie,
- kwalifikowanie spraw do rozpatrzenia przez komisję dyscyplinarną^[35].

Zmianą statutu z dnia 25 maja 1935 roku uściślono zakres działania Rady Giełdy. Przede wszystkim skreślono wyrażenia: ustalanie terminów posiedzeń Rady Giełdy, zwoływanie ogólnych zgromadzeń członków giełdy, dopuszczanie na giełdę pełnomocników, czuwanie nad prawidłowym przebiegiem transakcji giełdowych, nad przestrzeganiem obowiązujących przepisów prawnych, statutowych i regulaminowych oraz zwyczajów, udzielanie na żądanie władz rządowych sprawozdań z obrotów giełdowych oraz przesyłanie po odbytym ogólnym zgromadzeniu rocznych sprawozdań o działalności giełdy do wiadomości Ministra, którego nadzorowi dana giełda podlegała^[36].

Zmiany opisane powyżej zostały wprowadzone w związku z przyjęciem w/w ustawy z dnia 18 marca 1935 roku o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 roku o organizacji giełd. Dlatego na posiedzeniu Rady Giełdy 25 maja 1935 roku postanowiono podjąć konieczne prace nad zmianami w statucie. Niektórych zmian dokonano już w dniu posiedzenia, czyli 25 maja 1935 roku i w tym celu powołano komisję statutową. Zmiany opisane dotyczyły oczywiście istniejącego już od 1930 roku statutu giełdy lubelskiej. Natomiast nad kolejnymi zmianami dyskutowano począwszy od 14 października 1935 roku. Analizowano zmiany zaproponowane przez Ministra Przemysłu i Handlu. Władzom nadzorczym chodziło o opracowanie wzorcowego statutu dla wszystkich polskich giełd towarowych. 19 lipca 1938 roku nowy statut Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie został zatwierdzony przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu^[37].

Wprowadzenie nowego statutu mogło również mieć związek z utworzeniem Giełdy Zbożowej i Towarowej w Równem. Pierwotnie w Równem na Wołyniu funkcjonował oddział giełdy lubelskiej, który się usamodzielił. Poza tym planowano wdrożyć jednolite zwyczaje handlowe, które miały być przestrzegane przez wszystkie giełdy towarowe w Polsce. Świadczyć o tym może treść protokołu posiedzenia Rady Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie z 18 stycznia 1938 roku. Można w nim przeczytać: „Dyrektor Giełdy dr Karol Hollenberg komunikuje, że Statut Giełdowy jest już

uzgodniony z Ministerstwem Rolnictwa, a Ministerstwo Przemysłu i Handlu zatwierdzi go, gdy Komisja Organizacyjna w Równem prześle Statut i zatwierdzi, że zwyczaje i regulaminy są opracowane^[38]”.

Dodatkową informację w kwestii nowego statutu przedstawił również Roman Macyra pisząc, że: „W marcu 1937 r. nadeszła odmowa zatwierdzenia przedłożonego statutu przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, z uwagi na brak zapisu o oddziale w Równem. Jednocześnie oczekiwano na sprzeciw Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych. Dopiero narada zorganizowana przez Ministerstwo Rolnictwa, na której giełdę reprezentował dyrektor K. Hollenberg, wyjaśnił tło ewentualnego sporu. Była nim sprawa podziału mandatów w przyszłej Radzie giełdowej. Przypuszczać należy, bo zachowane dokumenty o tym wprost nie informują, że Ministerstwo zgodziło się wstępnie, aby z poszczególnych kurii do Rady wchodziła następująca liczba delegatów: z rolniczej i przemysłowej – po 5, handlowej – 7 i ogólnej 3 (...). Po prawie dwuletnich sporach uzgodniono w końcu, że do poszczególnych kurii wybierana będzie następująca liczba członków: do rolniczej – 5 (2 zastępców), handlowej – 6 (3 zastępców, przemysłowej – 5 (2 zastępców) i ogólnej – 3 (2 zastępców). Kiedy w końcu rozwiązano sprawę składu osobowego Rady Giełdy, jej dalsza praca nie wywoływała już takich emocji^[39]”.

Projekt „Zwyczajów handlowych Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie” został opracowany przez Biuro Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie na podstawie uchwał Rady Giełdy^[40]. „Regulaminy i zwyczaje handlowe Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie” zawierały w sobie kilka aktów prawa wewnętrznego Giełdy. Ich forma ewoluowała najprawdopodobniej adekwatnie do powstawania nowych i do procesów zmian w istniejących aktach wewnętrznych giełdy lubelskiej. W pierwotnej wersji „Regulaminów i zwyczajów” zawarte były: „Regulamin transakcji zawieranych na giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie”, „Zwyczaje handlowe Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie” oraz „Regulamin postępowania przed Sądem Rozjemczym Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie”.

W § 1 „Regulaminu transakcji zawieranych na giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie”, stanowiącym jego tzw. zasady podstawowe przeczytać można: „Założeniem podstawowym wszelkich transakcji zawieranych na zasadzie niniejszego Regulaminu winna być dobra wola i dobra wiara kontrahentów. W wypadkach zaniechania pewnych przepisów formalnych (np. w sposób reklamacji, delacji i próbobrania) Sąd Rozjemczy może nie stosować przewidzianych z tego powodu skutków prawnych: a) jeżeli cel, do którego przepisy zmierzają, został osiągnięty w inny sposób, b) jeżeli jedna ze stron uchybiła zasadzie [o której mowa w § 1 – przyp. autora]^[41]”.

W § 2 dotyczącym ważności Regulaminu ustalono, iż jego przepisy obowiązywać miały dla wszystkich transakcji, zawieranych na Giełdzie za

pośrednictwem przysięgłych maklerów giełdowych (o ile strony nie umówiły się inaczej). Do transakcji zawieranych poza Giełdą „Regulamin transakcji zawieranych na Giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie” miał mieć zastosowanie, o ile strony powoływały się nań na piśmie przy zawieraniu transakcji^[42]. Ceny w zawieranych na giełdzie transakcjach według Regulaminu należało rozumieć w gotowości za 100 kg, w walucie obowiązującej w Polsce (w zł) bez żadnych potrąceń. Na podstawie Regulaminu należało rozumieć, że transakcje powinny być dokonywane produktami krajowymi, pochodzącymi z okolicy załadowania, o ile w umowach nie zaznaczano inaczej. W kartach umowy i raportach maklerzy wymieniać mieli pochodzenie zboża: poznańskie, pomorskie, kongresowe, lubelskie, wołyńskie, wschodnio-małopolskie, zachodnio-małopolskie i kresowo-północno-wschodnie, oraz gatunek: jednolite i zbiórkowe. W przypadku braku wyraźnego określenia pochodzenia okolicy załadowania lub gatunku zboża należało rozumieć, że transakcja dotyczyła zboża województwa lubelskiego w gatunku, odpowiadającym normom obowiązującym na Giełdzie. Kupujący nie był obowiązany do przyjmowania towaru innego pochodzenia, niż zaznaczono w umowie^[43].

Przepisy „Regulaminu transakcji zawieranych na giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie” określały jeszcze takie kategorie, jak: Minimum transakcji, Ładunek wagonowy, Wyzyskanie siły nośnej wagonu, „Okolo” – „circa”, „Od – do”, „Franco”, „Towar w drodze”, „Waga gatunkowa”, „Waga do obliczenia”, „Luzem”, Data wysyłki, Odbiór towaru, Terminy dostaw i odbioru, Bieg terminów, Postanowienia o zwłoce, Skutki postanowienia o zwłoce, Próba i typ, Reklamacja, Zapłata, Odpowiedzialność, Siła Wyższa oraz Spory. Składał się on łącznie z 27 paragrafów^[44].

Kolejnym aktem prawa wewnętrznego zawartym w ramach „Zwyczajów handlowych Giełdy Zbożowej i Towarowej” w Lublinie były „Zwyczaje handlowe Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie”. Składały się one z 26 części: Handel zbożem i nasionami, Pszenica, Żyto, Jęczmień, Owies, Proso, Gryka (hreczka, tatarka), Rzepak, Gorczyca, Nasiona lnu i siemię konopne, Olej z rzepaku i innych nasion, Makuchy, Fasola, Groch, Gryka, Peluszką, Seradela, Łubin, Bobik, Mak, Koniczyna, Nasiona buraczane, Ziemniaki, Mąka i otręby, Worki, siano i słoma^[45]. Poszczególne części tyczyły się oczywiście poszczególnych towarowych, z których każdy był przedmiotem transakcji zawieranych na Giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie.

Według "Zwyczajów" zboże sprzedawało i kupowało się po 100 kg, netto bez worka. Zboża dzielono według "Zwyczajów" – podobnie jak to uprzednio była mowa - na: jednolite i zbierane. Ciężar objętościowy 1 litra zboża miano obliczać w gramach przy pomocy jednolitrowej wagi zbożowej. Przy transakcjach bez określenia wagi gatunkowej dla wszystkich zbóż

obowiązywać miały standardy, ustanowione przez Radę Giełdy. Przy transakcjach na zboże z zastrzeżeniem gwarancji wagi gatunkowej odbiorca nie był zobowiązany do przyjęcia towaru z niższą wagą gatunkową. Jeżeli umowa nie zawierała gwarancji wagi, wówczas przy dostawie zboża o wadze gatunkowej niższej od ustalonego standardu sprzedawca miał bonifikować kupującemu według norm, podanych przy poszczególnych rodzajach zboża. Jeżeli co do zboża, które miało być dostarczone, oznaczono w umowie jego miejsce produkcji, wówczas kupujący miał prawo nie przyjąć zboża innego pochodzenia, ani też zboża, zmieszanego ze zbożem innego pochodzenia. Jeżeli sprzedawano z terminem dostawy „z pierwszego omłotu”, nie wolno było według „Zwyczajów” sprzedającemu odstawić innemu nabywcy zboża z tego samego omłotu dopóty, dopóki nie dopełni pierwotnego zobowiązania^[46].

Najważniejszymi towarami, które stanowiły przedmiot transakcji na Giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie były: pszenica, żyto, jęczmień oraz owies. Dla każdego z tych czterech zbóż „Zwyczajje” określały standardy co do jakości ziarna (dopuszczalny stopień zawilgocenia, zanieczyszczenia itd.), które mogło być dopuszczone na obrót giełdowy. W ramach nich określone były również parametry informujące o tym, ile sprzedający musiał bonifikować kupującemu w przypadku, gdy zboże przy dostawie było o wadze gatunkowo niższej od ustalonego standardu. Informacje przedstawione zostały w postaci tzw. tabeli potrąceń. Zaznaczana również była informację – o ile towar sprzedawany musiał mieć niższą wagę od wagi umówionej, aby kupujący mógł odmówić jego przyjęcia^[47].

Warto dodać, że do 1933 roku (czyli do czasu powołania Giełdy Mięsnej w Lublinie) handlowano także zwierzętami rzeźnymi. Obracano także chmielem, włóknami, drobiem i jajami. Do transakcji na Giełdzie dopuszczono również obrót drewnem, towarami kolonialnymi, korzennymi i węglem. W 1934 roku zezwolono na handel także: cebulą, kapustą i ogórkami kiszonymi^[48]. Inne artykuły, takie jak rośliny okopowe i warzywa nie zostały dopuszczone do transakcji na giełdzie z powodu niskiej skali obrotów nimi^[49].

Jako ostatni akt prawa wewnętrznego zawarty w pierwotnej wersji „Regulaminów i zwyczajów handlowych Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie” zostanie omówiony „Regulamin postępowania przed Sądem Rozjemczym Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie”. Niektóre zasady funkcjonowania Sądu Rozjemczego określał statut Giełdy. Co do zasady Sąd Rozjemczy był powołany dla celu rozstrzygania sporów, wynikających z transakcji giełdowych, zawartych na Giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie. Ponadto był właściwy w sprawach, wynikających z transakcji niegiełdowych między członkami Giełdy, jeżeli przedmiotem sporu były wartości, dopuszczone do obrotu na Giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie lub należności, będące w związku z tym obrotem, o ile strony tak ustaliły^[50].

Spory między członkami a osobami niebędącymi członkami Giełdy, o ile przedmiotem sporu były wartości dopuszczone na Giełdzie Zbożowej i Towarowej w Lublinie, mogły podlegać rozstrzygnięciu Sądu Rozjemczego Giełd, o ile strony odnośny spór układem pisemnym poddały rozstrzygnięciu tego Sądu (na co zwrócono uprzednio w artykule uwagę). Członków Sądu Rozjemczego miały ustanawiać strony spośród członków Komisji Rozjemczej. Członków Komisji wybierało ogólne zgromadzenie członków Giełdy w ten sam sposób, co członków Rady Giełdy. Sposób wyboru i organizację Sądu Rozjemczego określał „Statut Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie”^[51].

Od połowy lat dwudziestych na łamach prasy gospodarczej toczyła się dyskusja o praktycznym zastosowaniu poszczególnych zapisów w aktach prawnych różnej rangi dotyczących giełdowych sądów rozjemczych. Zastanawiano się na przykład, czy sąd rozjemczy będzie mógł działać, jeśli jedna ze stron nie ustanowi członka sądu; kolejno, w jakim charakterze będzie występować sąd giełdowy gdy strony poddadzą jego jurysdykcji spór wynikający z transakcji zawartej poza giełdą (czy nadal jako sąd giełdowy, czy jako zwykły sąd polubowny); czy można do sądu polubownego wyznaczyć osobę prawną; jak również czy można zaskarżyć jego wyrok^[52]. Ponadto zgodnie z art. 1 pkt 21 ustawy nowelizującej z 1935 roku do sądu rozjemczego giełdowego stosowano odpowiednio (czyli nie wprost) przepisy Kodeksu postępowania cywilnego^[53].

Kończąc, warto zwrócić uwagę na zmianę wprowadzoną w „Regulaminie postępowania przed Sądem Rozjemczym Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie”, dotyczącą opłat sądowych. Otóż § 32 tegoż Regulaminu stanowił, że opłata sądowa wynosić miała zależnie od wartości przedmiotu sporu: do 10000 zł – 1½%, ale nie mniej niż 30 zł; a od kwoty przewyższającej 10000 zł, tyle, co od 10000 zł plus dodatkowo 1% od nadwyżki ponad 10000 zł^[54]. Jednakże na posiedzeniu Rady Giełdy 27 czerwca 1936 roku podniesiono opłaty sądowe na Giełdzie lubelskiej, ze względu na to, że były niższe niż na innych giełdach w Polsce. 21 września 1936 roku Rada Giełdy postanowiła zatwierdzić wnioski specjalnej Komisji (powołanej dla celów rozpatrzenia sprawy opłat sądowych) tyjące się opłat sądowych, tj. zmienić § 32. Od momentu wprowadzenia zmiany Regulamin Sądu stanowił, że opłata sądowa zależna miała być od wartości przedmiotu sporu i wynosić ma przy wartości przedmiotu sporu do 200 zł – 20 zł, do 600 zł – 30 zł, do 1000 zł – 40 zł, ponad 1000 zł – od pierwszego 1000 zł – 40 zł plus od nadwyżki 1½%. Każde rozpoczęte 100 zł, a w wypadku gdy wartość przedmiotu sporu przewyższała 10 tys. zł, każde rozpoczęte 1000 zł należało liczyć za pełne. Z tytułu kosztów doręczenia należało pobierać 1/10 opłaty zasadniczej. W wypadku odroczenia sporu na żądanie stron należało pobierać za dalsze każde posiedzenie sądowe

(poza pierwsze 1/3 opłaty zasadniczej). Opłaty sądowe należało podwyższać o 50%, kiedy żadna ze stron nie była członkiem ani uczestnikiem Giełdy^[55].

3. Zakończenie

O utworzeniu przez Izbę przemysłowo-handlową w Lublinie 24 stycznia 1931 roku lokalnej Giełdy Zbożowej i Towarowej zdecydowała przede wszystkim konieczność skoncentrowania handlu rolniczego Lubelszczyzny i Wołynia – regionów wybitnie rolniczych. Z przyczyn organizacyjnych, ale też i prestiżowych, z giełdy lubelskiej wyodrębniła się z czasem samodzielna giełda w Równem na Wołyniu. Było to ważne, gdyż Wołyń, stanowiący integralną część Kresów, wykazywał wyższy poziom obrotów płodami rolnymi. Lubelszczyzna nie posiadała większych tradycji związanych ze sposobami racjonalnej organizacji handlu (wyjątkiem była giełda w Zamościu założona jeszcze przed okresem zaborów)^[56]. Była ona również regionem gospodarczo zacofanym, posiadającym jednocześnie wiele dysproporcji strukturalnych, charakterystycznych dla regionów słabo rozwiniętych^[57]. Dlatego też warto zwrócić uwagę, że utworzenie samodzielnej Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie, i to w dodatku w okresie Wielkiego Kryzysu, było swoistym fenomenem organizacyjnym nie tylko w skali lokalnej, ale i ogólnopolskiej. Główne zasługi położył tutaj lokalny samorząd przemysłowo-handlowy. Giełda, aby sprawnie funkcjonować, musiała nie tylko posiadać swój zorganizowany system regulacji wewnętrznych, ale także dostosowywać go do zmieniającego się ogólnopolskiego prawa giełdowego. Zmiany te szły w tym kierunku, aby Giełda Zbożowa i Towarowa w Lublinie stała się elementem sprawnie działającego i jednocześnie ujednoliconego systemu giełdowego Drugiej Rzeczypospolitej.

[1] Ustawa z dnia 20 stycznia 1921 r. o organizacji giełd w Polsce (Dz. U. RP 1921 Nr 13, poz. 71).

[2] Zob. M. Dul, R. Jastrzębski, Prawne regulacje działalności giełd towarowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 29-35.

[3] Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd (Dz. U. RP 1924 Nr 114, poz. 1019).

[4] § 34 w/w rozporządzenia z 1924 roku.

[5] Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 r. w sprawie zmiany niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd (Dz. U. Nr 27, poz. 250).

[6] Rozporządzenie z dnia 12 lutego 1930 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o organizacji giełd (Dz. U. RP Nr 23, poz. 209).

- [7] M. Dul, R. Jastrzębski, op. cit., s. 35-41.
- [8] Ibidem, s. 41. Chodzi o ustawę z dnia 18 marca 1935 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd (Dz. U. Nr 24, poz. 163).
- [9] Dz. U. 1935 Nr 24, poz. 163.
- [10] Zob. K. Dąbrowski, op. cit., [brak numeracji stron].
- [11] Zob. K. Dąbrowski, Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie w latach 1929-1937, w świetle protokołów i sprawozdań, mps, Lublin 2006 [brak numeracji stron].
- [12] Otwarcie Giełdy zbożowej i towarowej w Lublinie. Zjazd Związku Izb Przemysłowo-Handlowych Rzeczypospolitej Polskiej w Lublinie, Lublin 1931, s. 9.
- [13] Otwarcie Giełdy..., s. 5.
- [14] Otwarcie Giełdy..., s. 6.
- [15] Ibidem, s. 6 - 7.
- [16] Ibidem, s. 7.
- [17] Cz. Klarner, Wpływ sytuacji rolnictwa na ogólny kryzys gospodarczy w Polsce, [w:] Otwarcie Giełdy..., s. 11.
- [18] Zob. K. Dąbrowski, op. cit., [b.n.s.].
- [19] Archiwum Państwowe w Lublinie, zespół Giełda Zbożowa i Towarowa w Lublinie, sygn. 1, Protokół nr 7 Rady Giełdowej Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie odbytego w dniu 1 czerwca 1932 r. (dalej: APL, GZT).
- [20] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 9 z 13 września 1932 roku.
- [21] Sprawozdanie Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie za Rok 1933, Lublin 1934, s. 238-239.
- [22] Statut Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie, Lublin 1930; Regulaminy i Zwyczaje Handlowe Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie, Lublin [ca] 1931, s. 3; Dz. U. RP 1930, Nr 23, poz. 209.
- [23] Ibidem, s. 5 - 34.
- [24] Statut..., s. 7.
- [25] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 9a z 25 maja 1935 roku.
- [26] Statut..., s. 11.
- [27] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 9a.
- [28] Statut..., s. 11.
- [29] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 9a.
- [30] Statut..., s. 14-15.
- [31] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 9a.
- [32] Statut..., s. 20.
- [33] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 9a.
- [34] Tj. wartości niezastrzeżonych giełdom pieniężnym. Minister mógł jednak po wysłuchaniu rad giełdowych wydać w drodze rozporządzenia przepisy o dopuszczeniu poszczególnych wartości do obrotów i notowań oraz o wykluczeniu ich z obrotów na

giełdach pieniężnych. Tak: ust. 2 § 3 i § 4 w/w rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 28 grudnia 1924 roku o organizacji giełd.

[35] Statut..., s. 21-23.

[36] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 9a.

[37] Zob. R. Macyra, Na rynku hossy i bessy. Giełdy towarowe w II Rzeczypospolitej, Poznań 2004, s. 285.

[38] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 1 z 18 stycznia 1935 roku.

[39] R. Macyra, op. cit., s. 284-285.

[40] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 8 z 17 stycznia 1931 roku.

[41] Regulaminy i zwyczaje..., s. 1.

[42] Ibidem, s. 1.

[43] Ibidem, s. 1-2.

[44] Ibidem, s. 1-15.

[45] Ibidem, s. 16-42.

[46] Ibidem, s. 16-17.

[47] Ibidem, s. 17-23.

[48] Zob. R. Macyra, op. cit., s. 290.

[49] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 2 z 2 sierpnia 1934 roku.

[50] Regulaminy i Zwyczaje..., s. 43.

[51] Ibidem, s. 44.

[52] Zob. M. Allerhand, Kilka uwag o giełdowym sądzie rozjemczym na obszarze prawa austriackiego, "Przegląd Prawa Handlowego" 1928, nr 1, s. 1; H.W. Kon, Sąd rozjemczy giełdy warszawskiej, "Przegląd Prawa Handlowego" 1925, nr 1, s. 37; S. Wróblewski, Giełdowy Sąd Rozjemczy a Sąd Polubowny, "Przegląd Prawa Handlowego" 1925, nr 7, s. 375.

[53] Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 1930 Nr 83, poz. 651).

[54] Ibidem, s. 53.

[55] APL, GZT, sygn. 1, Protokół nr 7 z 27 czerwca 1936 roku; Protokół nr 9 z 21 września 1936 roku.

[56] O historii giełd w Polsce: M. Adamska, D.T. Dziuba, Giełdy i ich archetypy na ziemiach polskich, Warszawa 2006.

[57] Zob. Z. Mitura, Przeobrażenia w strukturze społeczno-gospodarczej regionu lubelskiego, [w:] Z problematyki przeobrażeń społeczno-gospodarczych w Lubelskiem, pod red. Z. Mitury i R. Orłowskiego, Lublin 1992, s. 24.

Bibliografia

Archiwalia

Archiwum Państwowe w Lublinie, zespół Giełda Zbożowa i Towarowa w Lublinie, sygn. 1.

Źródła

Klarnier Cz., Wpływ sytuacji rolnictwa na ogólny kryzys gospodarczy w Polsce, [w:] Otwarcie Giełdy zbożowej i towarowej w Lublinie. Zjazd Związku Izb Przemysłowo-Handlowych Rzeczypospolitej Polskiej w Lublinie, Lublin 1931.

Otwarcie Giełdy zbożowej i towarowej w Lublinie. Zjazd Związku Izb Przemysłowo-Handlowych Rzeczypospolitej Polskiej w Lublinie, Lublin 1931. Regulaminy i Zwyczaje Handlowe Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie, Lublin [ca] 1931.

Sprawozdanie Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie za Rok 1933, Lublin 1934.

Statut Giełdy Zbożowej i Towarowej w Lublinie, Lublin 1930.

Literatura

Adamska M., Dziuba D.T., Giełdy i ich archetypy na ziemiach polskich, Warszawa 2006.

Allerhand M., Kilka uwag o giełdowym sądzie rozjemczym na obszarze prawa austriackiego, "Przegląd Prawa Handlowego" 1928, nr 1.

Dąbrowski K., Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie w latach 1929–1937, w świetle protokołów i sprawozdań, mps, Lublin 2006.

Dul M., Jastrzębski R., Prawne regulacje działalności giełd towarowych w Polsce, Warszawa 2007.

Kon H.W., Sąd rozjemczy giełdy warszawskiej, "Przegląd Prawa Handlowego" 1925, nr 1.

Macyra R., Na rynku hossy i bessy. Giełdy towarowe w II Rzeczypospolitej, Poznań 2004.

Mitura Z., Przeobrażenia w strukturze społeczno-gospodarczej regionu lubelskiego, [w:] Z problematyki przeobrażeń społeczno-gospodarczych w Lubelskiem, pod red. Z. Mitury i R. Orłowskiego, Lublin 1992.

Wróblewski S., Giełdowy Sąd Rozjemczy a Sąd Polubowny, "Przegląd Prawa Handlowego" 1925, nr 7.

Akty prawne

Ustawa z dnia 20 stycznia 1921 r. o organizacji giełd w Polsce (Dz. U. RP Nr 13, poz. 71).

Ustawa z dnia 18 marca 1935 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd (Dz. U. Nr 24, poz. 163).

Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd (Dz. U. RP Nr 114, poz. 1019).

Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 r. w sprawie zmiany

niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1924 r. o organizacji giełd (Dz. U. Nr 27, poz. 250).

Rozporządzenie z dnia 12 lutego 1930 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o organizacji giełd (Dz. U. RP Nr 23, poz. 209).

Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 1930 Nr 83, poz. 651).

mgr Wojciech Chudzik: magister historii, doktorant w Zakładzie Historii Najnowszej Instytutu Historii na Wydziale Humanistycznym UMCS w Lublinie.
E-mail: voidt9@gmail.com